
PODATKOWE RYZYKO MAŁŻONKA PRZEDSIĘBIORCY – WYBRANE ZAGADNIENIA

IZABELA WOCH-BARAŃSKA*

Spis treści

I. Wstęp.....	1
II. Zakres odpowiedzialności podatkowej małżonka	2
III. Odpowiedzialność małżonka przedsiębiorcy a współudział w działalności gospodarczej.....	7
IV. Temporalny wymiar odpowiedzialności podatnika.....	9
V. Odpowiedzialność małżonka podatnika – sankcje podatkowe	12
VI. Podsumowanie.....	16

I. WSTĘP

Kwestia odpowiedzialności małżonka za długi podatnika uregulowana została w Ordynacji podatkowej¹. Odpowiedzialność ta ma charakter rozbudowany i może dotyczyć zarówno bieżących zobowiązań podatnika, jak i zaległości podatkowych. Poniższy artykuł przedstawia zakres odpowiedzialności podatkowej małżonka, poczynając od odpowiedzialności małżonka, pozostającego we wspólności majątkowej, poprzez odpowiedzialność małżonka jako osoby trzeciej. Celem artykułu jest ukazanie

* Izabela Woch-Barańska, doktorantka w Zakładzie Prawa Finansowego na Wydziale Prawa i Administracji, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Ławnik Sądu Okręgowego w Krakowie wybrany na lata 2020-2023
e-mail: izabela.woch_baranska@poczta.fm

¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja Podatkowa, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 900, dalej: O.p. lub Ordynacja podatkowa

podatkowego ryzyka małżonka przedsiębiorcy przy braku ustanowienia rozdzielczości małżeńskiej.

II. ZAKRES ODPOWIEDZIALNOŚCI PODATKOWEJ MAŁŻONKA

Rozważenia zakresu przedmiotowego bądź temporalnego odpowiedzialności podatkowej małżonka można dokonać w różnych kontekstach sytuacyjnych, poczynając od odpowiedzialności małżonka, pozostającego we wspólności majątkowej, poprzez odpowiedzialność małżonka jako osoby trzeciej, zachodzącą po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej zniesionej umową bądź orzeczeniem sądu oraz odpowiedzialność po ustaniu małżeństwa (na skutek rozvodu bądź separacji), aż po odpowiedzialność spadkobiercy, jakim staje się małżonek po śmierci podatnika. Omówienie wszystkich wskazanych powyżej aspektów nie jest możliwe ze względu na obszerny zakres przywołanych zagadnień. Z tego powodu skoncentrowano rozważania na wybranych problemach z zakresu odpowiedzialności małżonka podatnika prowadzącego działalność gospodarczą. Należy przy tym zauważyć, że osoby fizyczne w Polsce mogą prowadzić działalność gospodarczą w następujących formach organizacyjno-prawnych: indywidualnie, jako wspólnik spółki cywilnej lub jawnej, partner w spółce partnerskiej, wspólnik spółki komandytowej lub komplementariusz spółki komandytowo-akcyjnej. Osoby fizyczne prowadzące indywidualną działalność gospodarczą oraz działalność gospodarczą jako wspólnicy spółki cywilnej ponoszą odpowiedzialność osobistą i nieograniczoną za zobowiązania związane z tą działalnością.

Przekonanie o zmierzchu instytucji wspólności majątkowej wśród przedsiębiorców² narodziło się jako konsekwencja przyjęcia przez polskiego ustawodawcę modelu, w którym wspólność majątkowa prowadzi wprost do odpowiedzialności małżonka *ex lege*, z chwilą powstania zobowiązania podatkowego, ciężącego na podatniku, choć nie oznacza to wcale utożsamienia małżonka z podatnikiem. Małżonek pozostający z podatnikiem we wspólności majątkowej nie staje się podmiotem stosunku podatkowoprawnego, choć ponosi faktyczną odpowiedzialność podatkową. W przeciwieństwie do podatnika, małżonek nie jest zobowiązany jako podatek i nie odpowiada za zobowiązania podatkowe. Jego „własne” zobowiązanie wynika z długu

² Zob. W. Modzelewski, *Prawnopodatkowy status małżonków*, „Gazeta Prawna” nr 23/1998, s. 9.

podatnika i jest ograniczone do odpowiedzialności z majątku wspólnego³. Zwraca uwagę sposób sformułowania normy, dotyczącej odpowiedzialności małżonka – przepis wyznacza ramy jego odpowiedzialności, odnosząc je do podatnika, który zawarł związek małżeński⁴. Ten specyficzny rodzaj odpowiedzialności, określany jako *in solidum*, stanowi odmianę odpowiedzialności solidarnej, zwanej solidarnością nieprawidłową, niewłaściwą, pozorną lub przypadkową i zachodzi wówczas, gdy istnieje kilka zobowiązań odrębnych, w których dłużnicy mają spełnić na rzecz tej samej osoby, będącej ich wierzycielem, identyczne świadczenie, a jego spełnienie powoduje wygaśnięcie roszczenia wierzyciela w stosunku do innych dłużników⁵. Według regulacji zawartej w art. 366-378 Kodeksu cywilnego⁶ wierzyciel może co prawda dochodzić tego samego świadczenia od kilku dłużników, na podstawie tytułów wynikających z odrębnych stosunków prawnych łączących go z każdym z tych dłużników, ale równocześnie brak jest podstawy do przyjęcia solidarnej odpowiedzialności dłużników. Cechą odróżniającą odpowiedzialność *in solidum* od zobowiązań solidarnych jest brak wspólnego przepisu ustawy lub jednej czynności prawnej, kreujących taką formę odpowiedzialności. Ordynacja podatkowa, nie określa bowiem małżonka, w odróżnieniu od osób trzecich, jako dłużnika solidarnego, a w związku z tym, że odpowiedzialności solidarnej nie można domniemywać, należy przyjąć, że w tym przypadku mamy do czynienia z odpowiedzialnością *in solidum*⁷. W rezultacie organ podatkowy ma względem obydwójga małżonków jedną wierzytelność, lecz wynikającą z dwóch różnych tytułów prawnych⁸, to jest świadczenia podatnika⁹ oraz świadczenia małżonka¹⁰. Wobec powyższego, spełnienie świadczenia przez jednego z małżonków zwolni z obowiązku świadczenia drugiego, a co za tym idzie, zobowiązanie wygaśnie. Jednak skutek taki wystąpi tylko wtedy, gdy małżonek podatnika spełni świadczenie ze środków należących do majątku

³ Zob. wyrok NSA z dnia 18 stycznia 2006 r., II FSK 146/05 oraz wyrok NSA z 6 stycznia 2010 r., II FSK 2100/08.

⁴ Zob. P. Smoleń, *Pozycja rodziny w przepisach materialnej części ogólnego prawa podatkowego*, „Roczniki Nauk Prawnych” nr1/2000, s. 28.

⁵ Zob. uchwała SN z 17 lipca 2007 r., III CZP 66/07.

⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1145, dalej: K.c.

⁷ Zob. K. Wojewoda-Buraczyńska, *Odpowiedzialność małżonka podatnika za jego zobowiązania podatkowe – wybrane zagadnienia*, [w:] B. Kucia-Guściora, M. Munnich, L. Bielecki, A. Krukowski (red.), *Ordynacja podatkowa: w teorii i praktyce*, KUL, Lublin 2008, s. 174 i 175.

⁸ Zob. M. Budziarek [w:] H. Dzwonkowski (red.), *Ordynacja podatkowa: komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 288.

⁹ Zob. art. 26 O.p.

¹⁰ Zob. art. 29 O.p.

wspólnego, nie zaś z majątku osobistego małżonka¹¹. Przekonanie o autonomiczność reguł zawartych w Ordynacji podatkowej powoduje, że przemilcza ona istnienie ogólnych zasad odpowiedzialności małżonków za długi, ustanowionych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym¹². Tymczasem dokładne zrozumienie zakresu odpowiedzialności podatkowej małżonków wymaga posłużenia się dwoma reżimami prawnymi – prawem rodzinnym i prawem podatkowym. Z tego powodu wzajemny stosunek przepisów, przynależnych do tych dwóch różnych gałęzi prawa trzeba uznać za taki, w którym przepisy o odpowiedzialności małżonków, zawarte w prawie podatkowym, stanowią *lex specialis* w stosunku do przepisów prawa rodzinnego, jako ogólnie obowiązującego. Za takim podejściem opowiedział się między innymi M. Gintowt-Jankowicz wskazując, że „odrzućcie norm ogólnych prawa rodzinnego może nastąpić albo w wypadku wyraźnego postanowienia derogującego albo przyjęcia na gruncie przepisów prawa podatkowego rozwiązań odmiennych, autonomicznych. Jeżeli żadna z tych alternatyw nie występuje, we wszystkich sprawach dotyczących odpowiedzialności podatkowej małżonków, a nie uregulowanych w przepisach o zobowiązaniach podatkowych obowiązują ogólne reguły ich odpowiedzialności za długi sformułowane w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym”¹³. Dlatego charakterystyka odpowiedzialności małżonka za zobowiązania podatkowe wymaga konfrontacji zasad odpowiedzialności podatkowej, zawartych w Ordynacji podatkowej z zasadami odpowiedzialności małżonków za długi, zawartymi w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, oraz wyjaśniania kilku podstawowych pojęć z zakresu małżeńskiego ustroju majątkowego. Dla celów dalszych rozważań należy zauważyć, że ustawy, dotyczące poszczególnych podatków (dochodowych, wydatkowych, majątkowych), nie zawierają własnych regulacji, stanowiących podstawę odpowiedzialności osób trzecich, i jakkolwiek jej egzekwowanie opiera się właśnie na przepisach Ordynacji podatkowej.

Małżeński ustrój majątkowy jest to sytuacja prawna małżonków względem przedmiotów majątkowych, nabytych przez nich przed i po zawarciu małżeństwa¹⁴.

¹¹ Zob. S. Babiarz, B. Dauter B. Gruszczyński R. Hauser, A. Kabat, M. Niezgódka-Medek, *Ordynacja podatkowa 2004* s. 157.

¹² Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 2015 r., poz. 2082 ze zm., dalej: K.r.o.

¹³ M. Gintowt-Jankowicz, *Odpowiedzialność podatkowa członków rodziny podatnika i innych osób trzecich*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1973, s. 66.

¹⁴ Zob. M. Nazar, *Prawo rodzinne*, [w:] T.A. Filipiak, J. Mojak, M. Nazar, E. Niezbecka, *Zarys prawa cywilnego*, Verba, Lublin 2002, s.556.

Ordynacja podatkowa, choć posługuje się takimi pojęciami jak „wspólność majątkowa”, „majątek wspólny”, czy „majątek odrębny”, nie definiuje ich¹⁵. Z tego powodu wydaje się niezbędne odwołanie się do zasadniczych regulacji w tym zakresie, zawartych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Zgodnie z nimi¹⁶, z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa, również jako wspólność ustawowa, obejmująca przedmioty majątkowe, nabyte w czasie jej trwania, przez oboje małżonków lub przez jednego z nich – tzw. majątek wspólny. Wspólność ustawowa oznacza jeden z wielu reżimów prawnych – preferowany przez ustawę – któremu małżonkowie poddają pod ocenę swoje stosunki majątkowe. Wskazana preferencja wynika z tego, że powstaje ona z mocy prawa, z chwilą zawarcia związku małżeńskiego – o ile małżonkowie, poprzez umowę majątkową zawartą w formie aktu notarialnego, nie przyjmą innych zasad rządzących ich majątkowymi stosunkami. Natomiast przyjmując inne zasady niż wynikające z opisanego powyżej reżimu, małżonkowie mogą rozszerzyć lub ograniczyć wspólność ustawową albo ustanowić rozdzielność majątkową, czy też przyjąć system rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków¹⁷. W konsekwencji majątkowy ustrój małżeński może się odnosić się do trzech mas majątkowych – tj. do majątku wspólnego oraz każdego z odrębnych majątków małżonków, zaś przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową będą należały do majątku osobistego każdego z małżonków¹⁸. Używając terminu „przedmioty majątkowe” należy mieć na uwadze, że jest on tożsamy z terminem „mienie”, oznaczającym „własność i inne prawa majątkowe”¹⁹. Ustawowo określony majątek wspólny małżonków mogą w szczególności tworzyć „dochody z innej działalności zarobkowej” każdego z nich, z zastrzeżeniem że wierzytelności z tego samego tytułu stanowią majątek odrębny małżonka²⁰. Należy je zakwalifikować jako dochody stanowiące efekt prowadzenia „działalności gospodarczej”, której cechy – lub inaczej wyznaczniki - zostały zdefiniowane w Ordynacji podatkowej²¹ w nawiązaniu do ustawy o swobodzie działalności gospodarczej²². Obie regulacje jako

¹⁵ Zob. art. 29 O.p.

¹⁶ Zob. art. 31 K.r.o.

¹⁷ Zob. art. 47 § 1 K.r.o.

¹⁸ Por. J. Ignaczewski, [w:] B. Bieniek, A. Bieranowski, J. Ignaczewski, *Małżeńskie prawo majątkowe: komentarz*, C.H.Beck, Warszawa 2014, s. 3.

¹⁹ Zob. art. 44 K.c.

²⁰ Zob. art. 33 pkt 7 K.r.o.

²¹ Zob. art. 3 pkt 9 O.p.

²² Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2168., zob. art. 2.

podstawowy element tego rodzaju aktywności wskazują jej zarobkowy charakter. Spójność w tym względzie zachowują również definicje działalności gospodarczej zawarte w ustawach podatkowych - np. termin „dług podatkowy” jest używany w doktrynie na oznaczenie wartości zaległości podatkowej wraz z należnymi odsetkami²³, co oznacza, że – najogólniej rzecz ujmując – wszelkie korzyści ekonomiczne, uzyskane przez przedsiębiorcę, stanowiące przedmiot opodatkowania zarówno bezpośredniego, jak i pośredniego, wchodzi w skład majątku wspólnego małżonków. Tak więc w czasie trwania ustroju wspólności majątkowej można wyróżnić trzy masy majątkowe, tj. jeden majątek wspólny oraz dwa majątki odrębne – podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą i jego współmałżonka. W określonych okolicznościach wszystkie trzy będą mogły posłużyć do zaspokojenia wierzyciela podatkowego.

Narzucone przez ustawodawcę podatkowego pierwszeństwo przepisów podatkowych, w obecnie obowiązującym kształcie, stawia małżonka w sytuacji zagrożenia dla jego praw podmiotowych oraz interesów ekonomicznych²⁴. Odpowiedzialność *in solidum* oznacza, iż nie odpowiadając formalnie, małżonek będzie zmuszony do znoszenia egzekucji „długu podatkowego”²⁵ podatnika, rozumianego w doktrynie jako oznaczenie wartości zaległości podatkowej wraz z należnymi odsetkami, z majątku wspólnego²⁶. Przyjęta redakcja przepisu prowadzi do swoistego bezmyślnego rutynizmu przy rozciągnięciu przez organ podatkowy odpowiedzialności podatnika na majątek wspólny, co jest konsekwencją braku ustawowej konieczności określania odpowiedzialności małżonka w formie odrębnej decyzji. Stąd obecne w doktrynie opinie, iż małżonek podatnika stał się „zakładnikiem aparatu skarbowego, na wypadek niewywiązywania się przez samego podatnika z obowiązków podatkowych”²⁷. Co więcej – małżonek nie ma również wpływu na przebieg zabezpieczenia wykonania zobowiązania podatkowego na majątku wspólnym²⁸ przed terminem płatności podatku oraz przed wydaniem decyzji określających lub ustalających zobowiązania podatkowe. Przy

²³Zob. R. Mastalski: *Prawo podatkowe*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 164 i n.

²⁴ Zob. A. Nita: *Odpowiedzialność podatkowa małżonka podatnika pozostającego we wspólności majątkowej – przesłanki i ograniczenia*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” nr 3/2013, s. 55 i n.

²⁵ Termin „dług podatkowy” jest używany w doktrynie na – Zob. R. Mastalski, *Prawo podatkowe*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 164 i n.

²⁶ Zob. art. 26 O.p.

²⁷ Zob. B. Brzeziński: *Ordynacja podatkowa - uwagi o projekcie ustawy*, „Monitor Podatkowy” nr 2/1996, s. 34.

²⁸ Zob. art. 33 O.p.

wspólności majątkowej nie przysługuje mu status strony postępowania podatkowego, egzekucyjnego lub zabezpieczającego, którego podmiotem jest podatnik.

III. Odpowiedzialność małżonka przedsiębiorcy a współdział w działalności gospodarczej

Odpowiedzialność małżonka przedsiębiorcy ulega istotnej zmianie w przypadku, gdy stale współdziałał w prowadzonej przez podatnika działalności gospodarczej. Zostaje ona wówczas oparta na podwójnym związku - osobistym i ekonomicznym²⁹ - z podatnikiem i przedmiotem opodatkowania, które stanowią przesłanki odpowiedzialności małżonka jako członka rodziny podatnika³⁰ zaliczonego przez ustawodawcę do kategorii odpowiedzialnych osób trzecich. Logicznym następstwem braku zobiektywizowanych cech predestynujących do roli osoby trzeciej w postępowaniu podatkowym jest zasada obciążania jej odpowiedzialnością za cudze zobowiązania podatkowe wyłącznie w wypadkach i na zasadach określonych przez prawo. Zaliczając małżonka do kategorii osób trzecich i formułując przesłanki ich odpowiedzialności ustawodawca uwzględniał w równej mierze racje ekonomiczne tego wyboru, jak i społeczno-wychowawcze oddziaływanie ustanowionych rozwiązań prawnych- tak m. in. M. Gintowt-Jankowicz, który wskazał iż ratio legis pociągnięcia do odpowiedzialności podatkowej określonych kategorii osób trzecich są istniejące pomiędzy nimi a dłużnikiem pierwotnym szczególnego rodzaju związku, najczęściej o charakterze majątkowym, gospodarczym, ale także osobistym, jak przy odpowiedzialności małżonka podatnika, a także szczególnym uprzywilejowaniem wierzytelności publicznoprawnych³¹.

Jej istotną cechą jest pozbawienie, z punktu widzenia zasad odpowiedzialności małżonka, znaczenia aktu zniesienie wspólności majątkowej (na skutek umowy majątkowej, orzeczenia separacji lub wyroku sądowego) oraz objęcie jego odpowiedzialnością zaległości podatkowych, powstałych w okresie, w którym małżonek stale współdziałał z podatnikiem przy wykonywaniu tej działalności gospodarczej oraz osiągał z tej działalności korzyści. Czyniąc zadość regule *quid pro quo* odpowiedzialność

²⁹ Zob. A. Buczek [w:] H. Dzwonkowski (red.): *Ordynacja podatkowa ...*, s. 596.

³⁰ Zob. art. 111 O.p.

³¹ Zob. M. Gintowt-Jankowicz, *Odpowiedzialność podatkowa członków rodziny podatnika i innych osób trzecich*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1973, s. 12, [za:] R. Mastalski: *Prawo podatkowe*, C. H. Beck, Warszawa 2009, s. 269.

małżonka została określona jako solidarna w stosunku do odpowiedzialności podatnika oraz nabrała charakteru posiłkowego, czego dowodem są zasady dotyczące orzekania o odpowiedzialności oraz jej egzekwowania³², wymaga wydania decyzji o odpowiedzialności małżonka, a jej egzekucja może nastąpić dopiero wówczas, gdy egzekucja z majątku podatnika okaże się w całości lub w części bezskuteczna³³. Precyzyjność tej regulacji została uelastyczniona użyciem nieostrych przesłanek „stałego współdziałania” z podatnikiem, przy wykonywaniu przez niego działalności gospodarczej, które nie zostały zdefiniowana regulacją ustawową. Z tego względu przy ustalaniu jej zakresu znaczeniowego zachodzi konieczność sięgnięcia do dorobku doktrynalnego i orzeczniczego, celem doprecyzowania jej. Niewątpliwie stałe i wspólne działanie powinno się odznaczać cechą trwałości, niezmienności, powtarzalności i regularności, choć niekoniecznie w formie zinstytucjonalizowanej (umowa o pracę, umowa o dzieło czy umowa zlecenia lub pełnomocnictwo)³⁴. Stałe współdziałanie, pozostające w związku przyczynowym i czasowym, oznacza także współkierowanie i współdecydowanie z podatnikiem przy wykonywanej przez niego działalnością gospodarczą, nie noszące cech pomocy okazjonalnej, dorywczej i sporadycznej. Przykładowo w orzecznictwie wskazuje się, że za współdziałanie w wykonywaniu działalności gospodarczej nie można uznać odbierania korespondencji kierowanej do małżonka, składania podpisów na fakturach dokumentujących zakup czy użyczenia samochodu firmowego do przeprowadzki tamże, nie można bowiem zapominać, że małżonkowie są zobowiązani do wzajemnej pomocy oraz do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli, co wynika z art. 27 K.r.o.³⁵.

Stałe współdziałanie małżonka z podatnikiem, w prowadzonej przez niego działalności gospodarczej, nie jest jednak wystarczającym warunkiem uznania jego odpowiedzialności podatkowej, jeżeli małżonek nie odniósł korzyści z tego stanu. Kumulatywne występowanie drugiej nieostrej przesłanki, to jest „odnoszenia korzyści”

³² Zob. A. Olesińska, *Odpowiedzialność osób trzecich w ordynacji podatkowej*, [w:] B. Brzeziński, C. Kosikowski (red.), *Studia nad Ordynacją podatkową*, TNOiK Dom Organizatora, Łódź-Toruń 1999, s. 137 i n.

³³ Zob. art. 108 O.p.

³⁴ Zob. R. Dowgier, *Komentarz do art. 111 ustawy – Ordynacja podatkowa*, LEX 2011; A. Kaźmierczyk (red.), *Ordynacja podatkowa. Źródła i wykładnia prawa podatkowego*, Warszawa 2010, s. 113; S. Babiaryz, [w:] S. Babiaryz [i in.], *Ordynacja podatkowa. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 576; I. Krawczyk, *Odpowiedzialność członków rodziny podatnika. Komentarz praktyczny*, ABC, nr 71010.

³⁵ Zob. wyrok WSA w Krakowie z dnia 29 maja 2007 r., I SA/Kr 113/06

ze stałego współdziałania, implikuje nie tylko powstanie odpowiedzialności podatkowej małżonka podatnika, ale także wyznacza granice tej odpowiedzialności, gdyż małżonek odpowiada osobiście całym swoim majątkiem, z ograniczeniem do wysokości odniesionych korzyści³⁶. Chociaż ustawodawca nie określa, jakiego rodzaju korzyści chodzi, doktryna i orzecznictwo stoją na stanowisku, iż chodzi o wszelkie przysporzenia majątkowe w formie zarówno pieniężnej (wynagrodzenie z tytułu prowadzenia spraw w zakresie działalności gospodarczej), jak i rzeczowej (przedmioty ruchome)³⁷

Oznacza to bardzo szeroki zakres, który zahacza o kwestie niepodatkowe. Prawo rodzinne wymaga zapewnienia małżonkowi utrzymania poprzez zobowiązanie obojga małżonków do wzajemnej pomocy i współdziałania dla dobra rodziny³⁸. Wymiar materialny i niematerialny tego obowiązku paradoksalnie wspiera fiskalizm prawa podatkowego. Jeżeli organ podatkowy udowodni współdziałanie małżonka w prowadzonej przez podatnika działalności gospodarczej i osiągnięcie z niej korzyści oraz precyzyjnie ustali ich wysokość, wyda decyzję o odpowiedzialności małżonka za zaległości podatkowe przedsiębiorcy – tj. za podatki związane z efektami działalności, w tym od towarów i usług, akcyzowy, dochodowy od osób fizycznych w części dotyczącej dochodu z działalności. Niestety konieczność udowodnienia wskazanych przesłanek i limitacja zakresu odpowiedzialności sprawiają, że korzystanie z tej instytucji jest bardzo utrudnione.

IV. TEMPORALNY WYMIAR ODPOWIEDZIALNOŚCI PODATNIKA

Z omawianych regulacji ustawowych wynika, że dla powstania samego zobowiązania podatkowego wobec podatnika, jak i dla określenia zakresu wynikającej stąd odpowiedzialności jego małżonka, nie są istotne - ani sposób powstania zobowiązania podatkowego, ani też zgoda bądź sprzeciw ze strony małżonka podatnika. Nawet w przypadku ustroju małżeńskiej wspólności majątkowej prawo nie uzależnia możliwości otwarcia i prowadzenia działalności gospodarczej przez jednego z małżonków od akceptacji drugiego, co stanowi konsekwencje przyjęcia przez

³⁶ Zob. art. 111 § 5 pkt 1 O.p.

³⁷ Zob. S. Babiarczyk, op. cit., s. 577, wyrok NSA z dnia 15 lutego 1984 r., SA/Wr 41/84, Przegląd Orzecznictwa Podatkowego nr 2/1992, poz. 48.

³⁸ Zob. art. 27 K.r.o.

ustawodawcę zasady wolności obrotu gospodarczego³⁹ oraz reguł prawa rodzinnego⁴⁰. Co prawda prawo rodzinne, jako przesłankę umożliwiającą wierzycielowi zaspokojenia z majątku wspólnego, wskazuje zgodę małżonka na zaciągnięcie zobowiązania, z którego wynika dług⁴¹, jednak wobec braku odpowiednika tej normy w prawie podatkowym, nie ma podstaw do zastosowania tej instytucji w przypadku odpowiedzialności podatkowej. W świetle powyższego ważny jest natomiast czas. Problem związany z nakładaniem się podstaw odpowiedzialności pojawi się w przypadku orzeczenia, a w istocie uprawomocnienia się wyroku rozwodowego w czasie postępowania podatkowego. Jak pisze J. Naczyńska⁴²: „Z uwagi na różny zakres przedmiotowy odpowiedzialności należy ustalić czy dana osoba odpowiada jeszcze jako małżonek czy jako osoba trzecia, w tym przypadku rozwiedziony małżonek. Suponować należy, że skoro organ wszczynając postępowanie wobec osób, które nie mają rozdzielności majątkowej, nie koniecznie na podstawie decyzji, a jednocześnie nie zastosowano tejże odpowiedzialności małżonka przed wydaniem prawomocnego wyroku rozwodowego to tym samym, urząd skarbowy zobowiązany jest do podjęcia czynności egzekucyjnych tylko po uprawomocnieniu wyroku sądowego, a tym samym zobowiązany jest wówczas do dostosowania się do przepisów dotyczących odpowiedzialności rozwiedzonego małżonka. Reguła ta znajduje powszechne zastosowanie na gruncie prawa procesowego, nie ulega bowiem wątpliwości, iż podstawą rozstrzygnięcia jest stan istniejący w chwili wydania orzeczenia w sprawie⁴³. Postępowanie egzekucyjne w stosunku do współmałżonka staje się o tyle trudne, w sytuacji gdy została wdrożona procedura egzekucyjna w stosunku do majątku wspólnego małżonków, gdzie w trakcie jej trwania uprawomocnił się wyrok sądowy orzekający o rozwodzie małżonków. To należy przyjąć za zasadne zastosowanie art. 29 Ordynacji podatkowej pomimo prawomocnego wyroku sądowego i prowadzenie egzekucji również w stosunku do małżonka już rozwiedzonego⁴⁴. Odpowiedzialność, której regulacji należy szukać w art. 29 Ordynacji podatkowej, która narzuca na

³⁹ Zob. art. 6 ust. 1 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej

⁴⁰ Zob. art. 36 § 3 K.r.o. oraz art. 361 § 1 K.r.o.

⁴¹ Zob. art. 41 § 2 K.r.o.

⁴² Zob. J. Naczyńska, *Odpowiedzialność podatkowa podatnika i jego małżonka*, [w:] Rocznik Administracji i Prawa. Rok VII/VIII, 2008, s. 159-163.

⁴³ Na gruncie przepisów procedury cywilnej regułę tę wprowadza art. 316 § 1 K.p.c

⁴⁴ A. Mariański, *Odpowiedzialność małżonka i rozwiedzonego małżonka podatnika (płatnika inkasenta) za zobowiązania podatkowe na gruncie Ordynacji Podatkowej „Palestra”* 2002, nr 2-3, s.16.

współmałżonka odpowiedzialność także z majątku wspólnego, co za tym idzie w trakcie trwania małżeństwa. Co prawda w chwili w chwili zniesienia wspólności majątkowej co do zasady powinna ustać odpowiedzialność z majątku zgromadzonego w czasie trwania małżeństwa za długi drugiego współmałżonka, to nie mniej jednak zważywszy na fakt, w którym ukształtowała się odpowiedzialność podatkowa podatnika z majątku wspólnego to w tym stanie organ podatkowy zostanie uprawniony do prowadzenia egzekucji z majątku wspólnego podatnika i jego małżonka. W rzeczywistości małżonek podatnika ponosi w tym momencie odpowiedzialność podatkową, której nie wyegzekwowano. Procedura ta, na tym etapie działania egzekucyjnego, nie może być wstrzymana czy też zrównana ex post nawet w sytuacji wydania prawomocnego orzeczenia sądowego”.

W przypadku zawarcia przez małżonków umowy o ograniczeniu lub wyłączeniu wspólności majątkowej odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe drugą osobę w określonych przypadkach może przybrać formę odpowiedzialności osoby trzeciej – członka rodziny. A przedmiotem tej odpowiedzialności zgodnie z art. 111 § 4 O.p. może być wyłącznie zaległość podatkowa, w dodatku ściśle związana z prowadzoną przez drugiego małżonka działalnością gospodarczej. Odpowiedzialność ta w tym przypadku będzie związana ze współdziałaniem przy prowadzeniu działalności gospodarczej i osiągnięciu z jej tytułu korzyści majątkowych. Współdziałanie takie powinno nosić znamiona systematyczności, nie może to być okazjonalne czy też dorywcze. Warunkiem ponoszenia odpowiedzialności przez małżonka współdziałającego w prowadzeniu działalności jest wydanie decyzji przez organ podatkowy. To na organie podatkowym ciąży obowiązek udowodnienia czy małżonek stale współdziałał z podatnikiem przy wykonywaniu działalności gospodarczej i osiągał z tego tytułu korzyści majątkowe, a także, że między tymi zjawiskami zachodziły związki przyczynowo-skutkowe. Jeżeli organ podatkowy nie wykaże istnienia powyższych elementów, odpowiedzialności nie można przypisać. Istotne znaczenie dla zakresu odpowiedzialności nabiera zwłaszcza określenie wysokości korzyści osiągniętych, co może być trudne do ustalenia, gdy nie są to korzyści o charakterze pieniężnym. Jednak również w takim wypadku organ podatkowy ma obowiązek ich precyzyjnego ustalenia.

V. ODPOWIEDZIALNOŚĆ MAŁŻONKA PODATNIKA – SANKCJE PODATKOWE

Odpowiedzialność małżonka podatnika obejmuje „podatek”, „zobowiązanie podatkowe” oraz „zaległość podatkową”, ciężące na podatniku. Regulacja w zakresie podatku od towarów i usług dodała do istniejącej siatki pojęciowej dodatkową kategorię – „podatek do zapłaty”. Odpowiedź na pytanie, czy małżonek przedsiębiorcy może zostać obciążony odpowiedzialnością za „podatek do zapłaty” nie jest jednoznaczna wobec sporu wokół niejednoznacznego charakteru prawnego tej instytucji prawnej, której podstawę wyróżnienia stanowi norma zawarta w art. 108 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług⁴⁵, nakładającą na każdego wystawcę faktury, obowiązek zapłaty kwoty podatku, wskazanego na tej fakturze, niezależnie od realnej przyczyny jej wystawienia. Obowiązek zapłaty podatku na podstawie art. 108 ust. 1 u.p.t.u. dotyczy zatem nie tylko podatników VAT w rozumieniu ustawy, lecz rozciąga się on także na podmioty, które nie posiadają tego statusu; norma zawarta w tym przepisie adresowana jest zatem erga omnes⁴⁶. Zastosowanie przez ustawodawcę konstrukcji, która sprowadza się do prostego nakazu „wystawiłeś-zapłać”, miało na celu eliminację zjawiska wystawiania fikcyjnych faktur⁴⁷, a w konsekwencji nadużycia mechanizmów podatku od towarów i usług. Stąd zapewne wzięło się przekonanie, że wskazany przepis formułował sankcję podatkową⁴⁸, której użycie, poprzez konkretyzację roszczeń podatkowych z tytułu „zapłaty podatku”, nie było łączone z możliwością zastosowanie podatkowej odpowiedzialności małżonka przedsiębiorcy, który taką fakturę wystawił i wprowadził do obrotu prawnego. Nie ulega wątpliwości, że na sposób rozumienia „podatku na zapłaty” jako sankcji miała wpływ funkcja represyjna, z powodu której został wprowadzony do ustawodawstwa podatkowego. Przepis art. 108 ust. 1 u.p.t.u. nie jest nowym uregulowaniem, ponieważ zbliżoną regulację zawierał art. 33 ust. 1 poprzednio obowiązującej ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym⁴⁹. Treść art. 108 ust. 1 u.p.t.u.

⁴⁵ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2174, dalej jako: u.p.t.u.

⁴⁶ Zob. wyrok NSA z dnia 9 stycznia 2014 r., I FSK 14/13; wyrok NSA z dnia 29 sierpnia 2012 r., I FSK 1537/11; wyrok NSA z dnia 16 czerwca 2010 r., I FSK 1030/09; wyrok NSA z dnia 11 grudnia 2009 r., I FSK 1149/08.

⁴⁷ Faktura opisująca czynność, która w rzeczywistości nie miała miejsca, określana jest mianem „pustej”. Pojęcie to nie ma swojego źródła w języku prawnym, lecz pochodzi z piśmiennictwa i orzecznictwa. Obecnie jest ono powszechnie używane ze względu na swój obrazowy charakter.

⁴⁸ Zob. W. Maruchin, *VAT. Komentarz*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2005.

⁴⁹ Dz. U. Nr 11, poz. 50. ze zm.

stanowi implementację do polskiego systemu prawnego art. 203 dyrektywy 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej⁵⁰. Faktura jako dokument ogrywa szczególną rolę w na gruncie podatku VAT, bowiem dla podatnika otrzymującego fakturę staje się podstawą do obniżenia własnego zobowiązania podatkowego (lub żądania zwrotu podatku). W przypadku wystawienia faktury, która nie ma odzwierciedlenia w stanie faktycznym, istnieje istotne ryzyko, że jej adresat dokona odliczenia wykazanego w niej podatku, a władze skarbowe nie wykryją tej nieprawidłowości. W ten sposób zobowiązanie wystawcy faktury do zapłaty podatku bez względu na jego związek z czynnością opodatkowaną stanowi swego rodzaju ograniczenie możliwości dokonywania nadużyć prawa do odliczenia podatku⁵¹. W ujęciu doktrynalnym, sankcje podatkowe służą zagwarantowaniu lub wymuszeniu realizacji roszczenia podatkowego i nakładane są w celach niefiskalnych⁵². Oczywiście, sankcje fiskalne zwiększają dochody budżetu Państwa, ale nie pełnią roli fiskalnej w znaczeniu, jakie przypisuje się podatkom⁵³. Doktrynalne rozumienie sankcji sprowadza się do postrzegania jej jako negatywnych konsekwencji naruszenia norm prawnych⁵⁴. Dodatkowo, dla takiego pojmowania „podatku do zapłaty” miało funkcjonowanie przez dekadę w podatku od towarów i usług „dodatkowego zobowiązania podatkowego”⁵⁵. Obowiązek zapłaty podatku na podstawie art. 108. ust. 1 u.p.t.u. wykazuje podobieństwo z „dodatkowym zobowiązaniem podatkowym”⁵⁶ określonym w ustawie z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym oraz do obecnie obowiązującego art. 111 ust. 2 u.p.t.u. W obu tych instytucjach prawnych obowiązek zapłaty podatku i dodatkowego zobowiązania podatkowego nie jest wynikiem wykonywania czynności faktycznych lub prawnych stanowiących przedmiot opodatkowania, lecz stanowi następstwo naruszenia przepisów podatkowych. Stąd pokutujące przekonanie, że w kontekście „podatku do zapłaty można mówić co najwyżej o później

⁵⁰ Dz. Urz. UE L 347 z 11.12.2006.

⁵¹ Zob. J. Fornalik, [w:] K. Sachs (red.), *VI Dyrektywa VAT*, C.H. Beck, Warszawa 2003, s. 519

⁵² Zob. I. Mirek, *Daniny publiczne w prawie niemieckim: podatki, dopłaty, daniny szczególne, składki korporacyjne, składki na ubezpieczenie społeczne, opłaty*, Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa 1999, s. 176.

⁵³ Zob. P. Majka, *Sankcje w prawie podatkowym*, C.H. Beck, Warszawa 2011.

⁵⁴ Zob. przegląd definicji sankcji administracyjnych został zawarty w: H. Nowicki, [w:] R. Hauser (red.), *System prawa administracyjnego. Tom 7. Prawo administracyjne materialne*, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 630-636 oraz M. Stahl, *Sankcje administracyjne – problemy węzłowe*, [w:] M. Stahl (red.), *Sankcje administracyjne: blaski i cienie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 21-25.

⁵⁵

⁵⁶ Zob. art. 109 ust. 4–6 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, Dz. U. Nr 11, poz. 50 ze zm., w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 grudnia 2008 r.

powstałym, dodatkowym zobowiązaniu podatkowym, które nie jest częścią podatku, a dodatkową dolegliwością⁵⁷, chociażby ze względu na brak przedmiotu opodatkowania⁵⁸ i podstawy opodatkowania, czy oderwanie od regulacji dotyczących obowiązku podatkowego i zobowiązania podatkowego⁵⁹. Zwłaszcza, że wśród sankcji administracyjnych szczególną rolę pełnią sankcje podatkowe, które stanowią instrument gwarantujący skuteczność norm prawa podatkowego zamiast – a najczęściej obok – sankcji karnych. Odpowiedzialność z tytułu wystawienia fikcyjnej faktury była postrzegana jako odpowiedzialność administracyjna (sankcja administracyjna), nie zaś jako odpowiedzialność podatkowa, wyrażająca się w obowiązku zapłaty podatku w rozumieniu przepisów prawa podatkowego⁶⁰. Takiemu jej rozumieniu sprzyjał brak odpowiednika <<podatku do zapłaty>> w podatkach dochodowych czy w podatku akcyzowym. Ponadto sankcyjne traktowanie obowiązku zapłaty kwoty podatku wykazanej na fakturze, niezależnie od przyczyny jej wystawienia, zostało dodatkowo wzmocnione przez przekonanie o trudności w tworzeniu wyobrażenia o nim jako przedmiocie ochrony prawnokarnej⁶¹. Poszukiwano możliwości sklasyfikowania <<podatku do zapłaty>>, co prowadziło do wniosku, że kwota wykazana na fakturze nie jest faktycznym podatkiem należnym Skarbowi Państwa, lecz kwotą <<podszrywającą>> się pod ten podatek, w celu wyłudzenia jej od nabywcy towaru (przy założeniu, że działa on w nieświadomości tego procederu)”⁶². Kwota ta może być traktowana, podobnie jak podatek, wyłącznie na gruncie ustawy o podatku od towarów i usług, i tylko w granicach i celach nim zakreślonych – zapłaty swoistej sankcji za wystawienie fikcyjnej faktury. Na gruncie całości przepisów o podatku od towarów i usług nie jest podatkiem, ponieważ nie

⁵⁷ Zob. szerzej M. Korszun, *Sankcja w prawie podatkowym*, [w:] M. Stahl, R. Lewicka, M. Lewicki (red), *Sankcje administracyjne; blaski i cienie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 465 i n.

⁵⁸ Zob. R. Wolański, *System podatkowy w Polsce*, Wolters Kluwer, Warszawa, 2016, s. 412.

⁵⁹ Brak faktycznej czynności wystawcy faktury eliminuje możliwość powstania obowiązku podatkowego – zob. wyrok NSA z dnia 28 maja 2013 r., I FSK 820/12; wyrok NSA z dnia 18 kwietnia 2013 r., I FSK 919/12; wyrok NSA z dnia 18 kwietnia 2013 r., I FSK 855/12; wyrok NSA z dnia 5 marca 2013 r., I FSK 648/12; wyrok NSA z dnia 5 marca 2013 r., I FSK 647/12; wyrok NSA z dnia 13 marca 2012 r., I FSK 783/11; wyrok NSA z dnia 29 czerwca 2010 r., I FSK 584/09; wyrok NSA z dnia 19 listopada 2010 r., I FSK 1830/09.

⁶⁰ Zob. H. Dzwonkowski, *Powstawanie i wymiar zobowiązań podatkowych*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2003, s. 451; analizując obowiązek zapłaty podatku (istniejący na podstawie art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50 ze zm.); autor dochodzi do wniosku, że jest to konstrukcja czysto karna.

⁶¹ Por. M. Słoma, *Wystawienie faktury potwierdzającej czynność, której nie dokonano*, Prokuratura i Prawo nr 3/2012, s. 132 i nast.; oraz J. Duży, *Decyzja akcesoryjna w zwalczaniu nadużyć mechanizmów podatku VAT*, Prokuratura i Prawo nr 9/2014, s. 116 i nast.;

⁶² Wyrok NSA z dnia 19 listopada 2010 r., I FSK 1830/09.

rodzi fundamentalnego dla zobowiązania podatkowego w podatku od wartości dodanej, jakim jest podatek VAT, prawa do obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego. Istota powstałego na tle art. 108 u.p.t.u. obowiązku podatkowego sprowadza się tylko do prawnej możliwości obciążenia wystawcy fikcyjnej faktury zapłatą kwoty „udającej” podatek w fakturze⁶³. Spór wokół niejednorodnego charakteru prawnego „podatku do zapłaty” przeciął Trybunał Konstytucyjny, który jednoznacznie stwierdził, że „podatek do zapłaty” nie jest sankcją za naruszenie normy prawnej⁶⁴, głównie z powodów formalnych (brak cech sankcji administracyjnej) oraz celów tej regulacji (zapobieganie niebezpieczeństwu uszczuplenia dochodów podatkowych, które może wynikać z prawa do odliczenia podatku VAT wykazanego na fakturze). W tej sytuacji pozostało uznać go za „podatek”, i tak też był od początku traktowany przez organy podatkowe, wydające decyzje, w których określały „podatek do zapłaty”, w znaczeniu odpowiadającym pojęciu „podatek”, za który ponosi odpowiedzialność podatnik⁶⁵ oraz jego małżonek, pozostający we wspólności majątkowej⁶⁶ lub poza nią, w razie przekształcenia podatku do zapłaty w zaległość podatkową⁶⁷. Istniejące wątpliwości, co do materialnej strony tego unormowania (brak przedmiotu opodatkowania w rozumieniu art. 4 O.p. w postaci zgodnych z prawem stanów faktycznych lub prawnych) oraz obiekcie, w świetle aksjologicznych celów realizowanych przez system podatkowy (zaniechanie opodatkowania czynności bądź stanów niezgodnych z prawem), zeszyły na dalszy plan, wobec lawiny decyzji określających „podatek do zapłaty”, traktowanych jako główne narzędzie do kwestionowania prawa do odliczenia podatku na podstawie fikcyjnych faktur przez podatnika, występującego w następnej fazie obrotu. Niestety, przynależność wystawców „pustych” faktur do kategorii osób nie posiadających żadnego majątku i znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, dodatkowo obnażyła słabość instytucji odpowiedzialności podatnika i jego małżonka⁶⁸.

⁶³ Zob. wyrok NSA z dnia 22 kwietnia 2008 r., I FSK 529/07, wyrok NSA z dnia 20 maja 2008 r. I FSK 1029/07; wyrok NSA z dnia 27 maja 2008 r., I FSK 628/07; wyrok NSA z dnia 27 czerwca 2008 r., I FSK 745/07; wyrok NSA z dnia 24 lutego 2009 r. I FSK 1700/07; wyrok NSA z dnia 22 kwietnia 2009 r., I FSK 282/08; wyrok NSA z dnia 13 października 2009 r., I FSK 829/08 oraz wyrok NSA z dnia 29 czerwca 2010 r., I FSK 584/09.

⁶⁴ Zob. Wyrok TK z dnia 21 kwietnia 2015 r., P 40/13.

⁶⁵ Zob. art. 26 O.p.

⁶⁶ Zob. art. 29 O.p.

⁶⁷ Zob. art. 111 O.p. w zw. z art. 103 ust. 1 u.p.t.u.

⁶⁸ Według raportu NIK (nr KBF.410.007.00.2015 w sprawie „Przeciwdziałania wprowadzaniu do obrotu gospodarczego faktur dokumentujących czynności fikcyjne”) w 2013 r. organy kontroli skarbowej wykryły fikcyjne faktury na kwotę 19,7 mld zł, w 2014 r. na kwotę 33,7 mld zł, w I półroczu 2015 r. na kwotę 28,2 mld zł,

W rezultacie „podatek do zapłaty” w sposób bardzo ograniczony spełnił swoją rolę prewencyjną⁶⁹ oraz w ogóle nie zrealizował funkcji fiskalnej.

VI. PODSUMOWANIE

Osoba pozostająca we wspólności majątkowej z przedsiębiorcą odpowiada za niezapłacone przez niego podatki. Zgodnie z paremią *Ignorantia legis non excusat*, a co za tym idzie małżonek, który pozostaje we wspólności majątkowej z zadłużonym przedsiębiorcą, nie zasłoni się brakiem wiedzy. Kwestia odpowiedzialności za długi małżonka została uregulowana w Ordynacji podatkowej zdecydowanie szerszej niż w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, i obejmują również majątek wspólny. Małżonek podatnika nie wiedząc o szczegółach działalności gospodarczej prowadzonej przez współmałżonka, ani o jego zaległościach wobec urzędu skarbowego czy ZUS, solidarnie odpowiada za zaległości wobec nich. Rygorystyczne regulacje prawne w tym zakresie służą ochronie interesów Skarbu Państwa. Z jednej strony mamy zderzenie z normami zawartymi w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, w którym decydujące znaczenie ma okoliczność, czy małżonek wyraził zgodę na zaciągnięcie zobowiązania przez współmałżonka. Gdy współmałżonek zaciągnął zobowiązanie bez zgody swojej żony, wówczas wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika. Z drugiej strony na gruncie ordynacji podatkowej powstanie zobowiązania podatkowego jednego z małżonków nie zależy od zachowania drugiego. W tym przypadku nie ma tu znaczenia, czy żona wiedziała o długach męża i czy wyraziła zgodę na jego działania, bowiem w myśl art. 29 § 1 O.p. egzekucja może być prowadzona z majątku wspólnego.

Jedyną ochroną przed solidarną odpowiedzialnością za zobowiązania fiskusa jest zawarcie stosownej umowy dotyczącej małżeńskiego ustroju majątkowego. Przy czym należy zwrócić uwagę na fakt, że podpisana intercyza nie uwolni o długów powstałych

a w całym 2015 r. na kwotę 81,9 mld zł; na podstawie art. 108 ustawy o podatku od towarów i usług wymierzyły należny podatek w kwotach odpowiednio 2,3 mld zł w 2013 r., 5,2 mld zł w 2014 r. oraz 4,9 mld zł w I półroczu 2015 r. Wpłaty do budżetu w latach 2013–2014 i w I półroczu 2015 r. wyniosły zaledwie 162,3 mln zł, tj. 1,3% kwot wynikających z decyzji wymiarowych urzędów kontroli skarbowej; niska skuteczność w odzyskiwaniu należnego podatku spowodowała gwałtowny wzrost zaległości w VAT z decyzji wydanych na podstawie art. 108 ustawy o podatku od towarów i usług, tj. z 5,1 mld zł na koniec 2013 r. do 14,1 mld zł na koniec czerwca 2015 r.; w ocenie Najwyższej Izby Kontroli możliwości odzyskania tych kwot były niewielkie.

⁶⁹ Zob. J. Duży, *Decyzja akcesoryjna w zwalczaniu nadużyć mechanizmów podatku VAT*, „Prokuratura i Prawo” nr 9/2014, s. 122.

przed jej zawarciem. Zgodnie z art. 29 § 2 O.p. skutki prawne ograniczenia, zniesienia, wyłączenia lub ustania wspólności majątkowej nie odnoszą się do zobowiązań podatkowych powstałych przed dniem zawarcia umowy o ograniczeniu lub wyłączeniu ustawowej wspólności majątkowej ani przed dniem zniesienia wspólności majątkowej prawomocnym orzeczeniem sądu. Należy pamiętać, że podatnik odpowiada za podatki całym swoim majątkiem – zarówno odrębnym, jak i wspólnym. Jeżeli umowa intercyzy wprowadzająca pełną rozdzielną majątkową zostanie zawarta przed ślubem, to w ogóle nie dochodzi do powstania wspólności ustawowej. Wszystkie składniki majątkowe, zarówno te nabyte przed, jak i po ślubie, są majątkiem osobistym każdego z małżonków.

SUMMARY

Tax Risk of Entrepreneur's Spouse - Selected Issues

The entrepreneur is responsible for tax liabilities with all his property, like any taxpayer. In order to cover tax debt, the tax authorities can take over both business and private property. In this way, the tax liability (tax arrears) of the entrepreneur (understood as an entity performing economic activity within the meaning of Article 2 of the Act on freedom of economic activity and Article 3 point 9 of the Tax Code, it should be remembered however that this is a group that is internally diversified, because natural persons, legal persons and organizational units without legal personality) may also become a concern for his spouse or even his ex-spouse. Since every citizen has a constitutional obligation to bear public burdens and benefits, including taxes, it is reasonable for the State to undertake actions "forcing" the fulfillment of this obligation, i.e. collection of tax (tax arrears), also in violation of financial interests of third parties. On the other hand, opponents of state rigor claim that the same Constitution provides protection for a family in difficult financial situation. The avalanche increase in the number of sole proprietorships operating in Poland and the increase in tax arrears renewed the interest of taxpayers and tax authorities in the tax situation of the entrepreneur's spouse, from the point of view of the limits of this responsibility and in selected aspects.

Key words: spouse's liability, tax debt, tax risk, entrepreneur

Słowa kluczowe: odpowiedzialność małżonka, dług podatkowy, ryzyko podatkowe, przedsiębiorca